

В Ы С Т А Ё К А

БЕЛАРУСЬ – ЛАТВІЯ:

ДЫЯЛОГІ ГІСТОРЫІ, НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ

з фондаў Латвійскай акадэмічнай бібліятэкі

1918
2008

Latvia

ДА 90-Х УГОДКАЎ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ ЛАТВІІ

ANNO 1524

29 кастрычніка - 29 лістапада 2008 г.

ў памяшканні Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Мінск, прасп. Незалежнасці, 116

ABLV
Apmantošanas Banka Latvija

18 лістапада 2008 г. Латвійская дзяржава святкуе сваё 90-годдзе з Дня абвяшчэння незалежнасці. Выстаўка “Беларусь-Латвія: дыялогі гісторыі, навукі і культуры” адкрываецца ў Мінску ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 29 кастрычніка 2008 г. Арганізаваная Акадэмічнай бібліятэкай Латвіі выстаўка звяртаецца да гісторыі Латвіі, раскрывае культурна-гістарычныя вытокі Латвіі і Беларусі.

Валдіс Затлерс – Прэзідэнт Латвіі

Яніс Чакстэ (1859–1927) – першы Прэзідэнт Латвійскай дзяржавы (1922–1927)

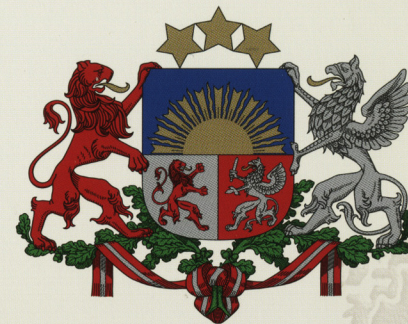
Абвяшчэнне незалежнасці Латвіі

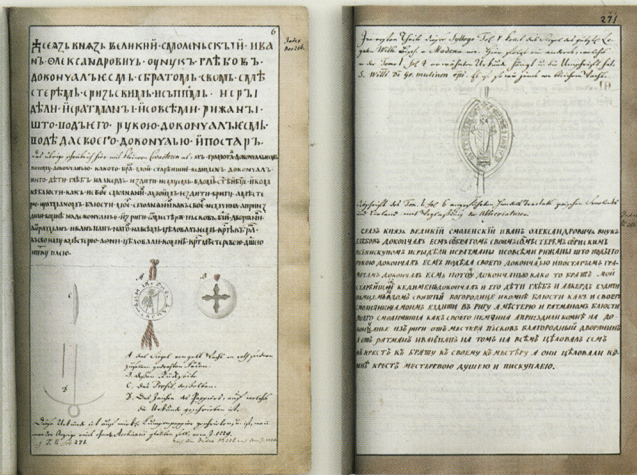

Важнейшыя падзеі ў гісторыі

- Каля 9 тысячагоддзя да н. э.** Пасля адступлення кантынентальнага ледавіка на поўнач тэрыторыю Латвіі пачынаюць абжываць людзі.
- Каля 2 тысячагоддзя да н. э.** На тэрыторыю Латвіі прыходзяць плямёны балтаў-земляробаў інда-еўрапейскага паходжання, з якіх з цягам часу ўтварыўся латышскі народ.
- X–XIII стст.** Асобныя плямёны балтаў (куршы, селы, земгалы і латгалы) ствараюць племянныя дзяржавы.
- Другая палова XII–XIII ст.** З’яўленне нямецкіх гандляроў і місіянераў на тэрыторыі сучаснай Латвіі. Заснаванне Рыгі ў 1201 г. Тэрыторыі трапляюць у нямецкае ярмо. Заснаванне Лівоніі.
- XVI ст.** Лівонская вайна (1558–1583). Тэрыторыя Лівоніі трапляе ў польска-літоўскае ярмо. Утвараюцца Курземскае і Задвінскае герцагствы.
- XVII ст.** Польска-шведская вайна (1600–1629). Відземе і Рыга трапляюць у падпарадкаванне шведам.
- XVIII ст.** Адбываецца Вялікая Паўночная вайна (1700–1721). Да канца стагоддзя ўся тэрыторыя цяперашняй Латвіі робіцца правінцыяй Расіі.
- 1850–1870 гг.** Час усведамлення нацыянальнай ідэнтычнасці, нацыянальнага абуджэння латышоў. Пачынальнікі руху – маладыя латышы.
- 18 лістапада 1918 г.** Абвешчана дзяржаўная незалежнасць Латвіі.
- 17 чэрвеня 1940 г.** Латвію акупіруюць савецкія войскі.
- 14 чэрвеня 1941 г.** Без прад’яўлення абвінавачвання і суда з Латвіі ў паўночныя раёны СССР, Сібір і аддаленыя рэгіёны савецкая ўлада дэпартавае каля 20 тыс. чалавек, улічваючы немаўлят, цяжарных жанчын, хворых, інвалідаў і старых дзядоў.
- 1941–1945 гг.** Латвію акупіруюць нямецкія нацысты.
- 8 мая 1945 г.** Канец Другой сусветнай вайны. У Латвіі застаюцца савецкія войскі.
- 25 сакавіка 1949 г.** Другая здзейсненая савецкай уладай дэпартацыя. У аддаленыя рэгіёны СССР выслана каля 43 тыс. чалавек.
- 4 мая 1990 г.** Вярхоўны Савет Латвійскай ССР прымае дэкларацыю аб аднаўленні незалежнасці Латвійскай Рэспублікі, вызначыўшы пераходны перыяд.
- 31 жніўня 1994 г.** З Латвіі выводзяць расійскія войскі.
- Красавік–май 2004 г.** Латвія становіцца краінай – удзельніцай НАТА і Еўрапейскага Саюза.

Гандлёвы дагавор 1229 г. паміж Рыгай, Полацкам і Смаленскам.
Brotze, J. Chr. Sylloge diplomatum Livoniam illustrantium. (Riga, 18. Jh.) (Т. 1., S.6; Т. 2., S. 271).

У працах археолагаў, этнографіі і антраполагаў Латвіі можна знайсці звесткі пра адносіны старажытных балтаў, асабліва латгалаў, з продкамі беларусаў. Археалагічныя раскопкі навукоўцаў сведчаць пра даўнія гандлёвыя сувязі, развіццю якіх спрыяў водны шлях Дзвіны.

У 1229 г. быў заключаны гандлёвы дагавор паміж Рыгай і беларускімі гарадамі Полацкам і Смаленскам. Якраз з таго часу на тэрыторыі Латвіі поруч з латышскай мовай пачала гучаць і беларуская. У XII–XIII стст. яна чулася ў княжацкіх вайсковых дружнах у Герцыке і Кукенойсе, дзе прашчурны латышоў ды беларусаў супольна змагаліся супраць нямецкіх крыжакоў. Пазней яна гучала ў размовах стругальнікаў ды пльотагонаў на рыжскіх прыстанях, а таксама ля царквы Святога Міколы, што ўзвышалася ў XVI ст. у Рызе. Між абедзвюма краінамі-суседкамі шмат кропак судакранання, якія павялічваліся і ўзмацняліся на працягу стагоддзяў.

Дзвіна была галоўным гандлёвым шляхам паміж беларускім і латышскім народамі аж да XX ст., калі з’явілася чыгунка і плаціны ГЭС перагаралі Дзвіну. Вядома, за гэты час шмат беларусаў абралі латвійскую зямлю сваім месцам жыхарства. У час панавання Расійскай імперыі тэрыторыя Латгаліі ўваходзіла ў склад Віцебскай губерні. У 1920 г. разам з заснаваннем незалежнай Латвійскай Рэспублікі беларусам былі прысвоены статус нацыянальнай меншасці, латвійскае грамадзянства і права нацыянальнай культурнай аўтаноміі. У Латгаліі, дзе іх было больш за ўсё, у 1921 г. мясцовая беларуская інтэлігенцыя заснавала культурна-адукацыйнае таварыства “Бацькаўшчына”, якое ў 1920-х г. адкрыла больш за 50 школ, а таксама гімназіі ў Люцынцы (Ludza), Дзвінску (Daugavpils) і Рызе. Заняткі ў іх праходзілі на роднай мове з паглыбленым засваеннем мовы дзяржаўнай. Выпускнікі школ паспяхова вучыліся ў вышэйшых навучальных установах Латвіі, дзе выкладанне вялося на латышскай мове. У Рызе было заснавана беларускае выдавецтва, якое выпускала газеты, часопісы, падручнікі для беларускіх школ. У Дзвінску і Рызе былі арганізаваны курсы падрыхтоўкі настаўнікаў, дзейнічаў народны тэатр. Усё гэта дазволіла беларусам Латвіі захаваць сваю нацыянальную ідэнтычнасць і адначасова інтэгравацца ў Латвійскую дзяржаву.

Сёння беларусы – трэцяя найбольшая па ліку народнасць, якая жыве ў Латвіі, у цэлым – больш за 92 тысячы жыхароў, што складае чатыры працэнты ад усіх, хто пражывае ў дзяржаве. Дзеля захавання нацыянальнай самасвядомасці дзейнічаюць пяць культурных таварыстваў і пачатковая школа ў Рызе. Месца беларусаў у складзе латгальскага насельніцтва асветлена ў спецыяльных даследаваннях наконт этнічнага складу Латгаліі – найбольш у кнігах Антаніны Заварынай і Хейнрыха Стродса, а таксама ў працах Баляслава Бржэга пра жыццё латгальскіх сялян.

У сваю чаргу масавы выезд латышоў у Беларусь пачаўся ўжо неўдзё ў 1870 г., калі “Маяс Віесіс” ды іншыя перыядычныя выданні публікавалі аб’явы пра выгадныя ўмовы арэнды або набыцця зямлі ў маёнтках. У краіне ствараліся латышскія таварыствы, школы, хары, тэатры, ладзіліся вечарыны, разам адзначаліся святы, будаваліся царквы. Адносна мірнае і заможнае жыццё працягвалася да канца 20-х г. XX ст., калі ў Беларусі было каля шасцідзесяці калоній латышоў.

На тэрыторыі Беларусі нарадзіліся, вучыліся і жылі многія славетныя культурныя, навуковыя і ваенныя дзеячы: пісьменнікі Вераніка Янелсіна і Эдуард Саленіекс, філолаг Пэтэрыс Кікаўка, выдатны палкаводзец Фрыдрых Брыедыс, а Фрыцых Брыўзэміекс вучыўся ў каморніцкай школе пад Магілёвам. Райніс і Беларусь – гэта асабліва тэма. У Віцебску пахавана маці Райніса Дарта Плыекшанэ. Беларуская мова мае балцкія карані, таму ў ёй ёсць падобныя да латышскіх словы. Пры археалагічных раскопках у паўночных раёнах Беларусі знойдзены балцкія ўпрыгажэнні, паколькі балтаў, якія там жылі ў свой час, асімілявалі славяне, што прыйшлі з поўдня. Таму падабенства адчуваецца і ў арнаменты, і ва ўпрыгажэннях. Латышскія дайны ў якасці носьбітаў найглыбейшай народнай мудрасці і паэтычнага адчування жыцця немагчыма перакласці. Таму па-сапраўднаму ўзрушае плённая праца беларускага паэта Пятра Сакала (1905–1985). Ён перадаў па-беларуску 300 дайнаў, якія ў 1987 г. асобным зборнікам былі выдадзены ў Мінску.

Латышскі прафесар Яніна Курсытэ многа гадоў разам са студэнтамі адпраўляецца ў экспедыцыі і па Латвіі, і па Беларусі, каб даследаваць фальклор, дакументаваць і праводзіць паралелі ў мове, культуры і традыцыях абодвух народаў.

У 2006 г. заключана пагадненне паміж Міністэрствам адукацыі і навукі Латвійскай Рэспублікі і Дзяржаўным камітэтам па навуцы і тэхналогіях Рэспублікі Беларусь аб супрацоўніцтве ў галіне навукі, тэхнікі і інвацыцый. Латвійска-беларуская аб’яднаная камісія вырашыла падтрымаць 9 праектаў.

Акадэмічная бібліятэка, заснаваная ў 1524 г., – адна са старэйшых у Еўропе. У распараджэнні чытачоў 3,5 млн крыніц інфармацыі. Як самастойная навуковая ўстанова яна не толькі спрыяе, але і праводзіць даследаванні ў галіне бібліятэчнай, бібліяграфічнай, кніжнай справы і інфармацыйных тэхналогій. Дырэктар бібліятэкі доктар Вента Коцэрэ.
<http://www.acadlib.lv>